

DİN & FELSEFE

A R A Ş T I R M A L A R I

Religion and Philosophical Research

E-ISSN: 2667-6583

Aralık | December 2020

Cilt | Volume: 3 - Sayı | Number: 6

MERYEM CEMİLE'NİN ÖTEKİ ALGISI -BATI DÜŞÜNCESİ ÖRNEĞİ-

The Perception of the Other in Maryam Jameelah - the Case
of the Western Thought

Rıfat ATAY, Prof. Dr.

Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi | Akdeniz University Faculty of Divinity

rifatay@akdeniz.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-8715-3023>

Meryem Cemile ÇİÇEK, Y.L. Öğr.

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı | Akdeniz University,

Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and Religious Sciences

meryemcemile@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3447-6982>

Makale Türü | Type of Article: Araştırma Makalesi | Research Article

Başvuru Tarihi | Date Received: 20.11.2020

Kabul Tarihi | Date Accepted: 28.12.2020

Atıf | Cite As

ATAY, Rıfat, ÇİÇEK, Meryem Cemile. "Meryem Cemile'nin Öteki Algısı -Batı Düşüncesi Örneği-". Din ve Felsefe Araştırmaları 3/6 (Aralık 2020): 160-180.

İntihal | Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.

Etik Beyanı | Ethical Statement

Bu makalenin yazarı/yazarları, hakemleri ve dergi editör grubu Din ve Felsefe Araştırmaları dergisinin Etik Kurallarına uyduklarını kabul eder.

The author/authors, referees, and journal editorial group acknowledge that they adhere to the Code of Ethics for the journal of Religion and Philosophical Research.

MERYEM CEMİLE'NİN ÖTEKİ ALGISI -BATI DÜŞÜNCESİ ÖRNEĞİ-

Rifat ATAY
Meryem Cemile ÇİÇEK

ÖZ

İstisnaları olmakla birlikte, mühtedilerde büyük oranda önceki dinini, medeniyetini, kültürünü ötekileştirme eğilimi görülmektedir ki, Meryem Cemile de bu istisnalardan değildir. Hayatının önemli bir bölümünü Batı'da geçiren Cemile keskin ve geleneksel bir İslâmi anlayışa sahiptir. Eserlerinde hâkim tema, aynı zamanda onun görüşlerinin merkezini oluşturan Batı'yla materyalizm, oryantalizm ve modernizm bağlamında hesaplaşmadır. Zira ona göre, Batı medeniyeti bütün dinî ve ruhanî değerlere meydan okumaktadır. Bu yüzden sık sık İslâm ve Batı kıyaslamalarıyla İslâm'ın üstünlüğünü ortaya koyma çabası içindedir. Çoğu mühtedi gibi duygusal bir okuma yapan Cemile, Batı'ya karşı yönelttiği keskin eleştirel yaklaşımını, İslâm düşüncesine karşı yapmamaktadır. Alan yazın taramasından elde edilen nitel verilere dayanan çalışmada, Cemile'nin bu yaklaşımının nedenleri ve görüşlerinin oluşmasında etkili olan faktörler, dokümanter analiz yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma, Cemile'nin eserlerine yansıyan öteki algısını Batı düşüncesi kapsamında ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Meryem Cemile, Öteki, Batı, Modernizm, Oryantalizm

GİRİŞ

Din değiştirme, tarihin çok eski dönemlerine kadar uzanan, dinin ortaya çıktığı andan itibaren var olagelen bir olgudur. Bireyin sahip olduğu dini değerlerini ve inancını değiştirmesi veya reddetmesiyle ortaya çıkan, din değiştirme veya dini değişim ile ifade olunan bu kavram, şüphesiz insan doğasının karmaşık ve zor çözümlenen yapılarından birini oluşturmaktadır. William James'in ifadesiyle, bir kimsenin hayatında yaşadığı bu dönüşüm büyük bir dönüşüm, hatta "onun için en büyük gerçektir."¹ Din değiştirmenin psiko-sosyal nedenlerine dair çalışma yapan bazı araştırmacılar üç sebebe işaret etmişlerdir:

Birincisi; din değiştirmeyi strese karşı bir çözüm olarak niteleyenlerdir. Bu anlayışa göre, bireyin stresi oluşturan koşulları tabiat üstü güçlerle dayanışmaya giderek çözümlenmesi şeklinde gerçekleşir. İkincisi; ailenin eğilimleri, okul eğitimi gibi uzun süreçleri dikkate alan görüştür. Üçüncüsü ise; bireyin farklı bakış açıları

¹ William James, *The Varieties of Religious Experience* (New York and Bombay: Longmans and Green, and Co., 1903), 239.

kazanarak, tecrübe ettiği olayları farklı yorumlamasına yol açan, diğer insanlarla ilişkisi ve onlardan etkilenmesi üzerinde duran görüştür.²

Din değiştirme, tek bir nedene indirgenemeyecek kadar çok boyutlu ve çetrefilli bir olgudur. Bu anlamda din değiştirme sebepleri bu sebeplerden birine girebileceği gibi, birbiriyle ilintili olan bu üç süreci de kapsayabilir. Nitekim Cemile'nin Müslüman olma serüveni de bu süreçleri içinde barındırmaktadır. Zira o, reforma uğramış olsa da muhafazakâr bir ailede büyümüş ve İslam'a dair önyargılarla dolu bir dini tahsil almış olmasına rağmen, bu durumun kendisinde tam aksi bir kanaat oluşturarak İslam'a sempati duymasına neden olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda onun farklı bakış açıları kazanarak olayları, ailesinin eğilimleri ve aldığı eğitimin aksi bir yönde yorumladığı ifade edebilir. Ayrıca hayatının bir evresinde ruhi bunalımlar yaşaması, yaşadığı stresi İslam'a sarılarak çözümlemesi de birinci sebebe işaret etmektedir.

Din değiştirmenin pek çok boyutu olmakla birlikte bireyin hayatını kökten değiştirmesi bakımından daimî, yorucu ancak bir o kadar da teşvik edici uzun soluklu bir süreç olduğu söylenebilir. Çünkü birey, önceki dini tarafından dışlanırken, yeni dini tarafından coşkuyla sahiplenilmektedir. Özellikle hâkim kültür olarak kabul edilen Batı'dan biri Müslüman olduğunda ise, bu sahiplenme bir Doğuluya oranla çok daha fazla olmaktadır.³ Belki de bunun tabii bir sonucu olarak coşkuyla karşıladığı yeni dini, kültürü, medeniyeti ve değerlerini sahiplenirken eski dinini, kültürünü, medeniyetini ve değerlerini de ötekileştirecektir. Gügen ve Göcen'in de ifade ettiği gibi mühtedilerin yeni bir isim almaları da önceki toplumlarından tamamen kopmayı, reddetmeyi tercih etmelerinin, yani kısmen ötekileştirmelerinin en önemli göstergelerinden biridir.⁴

Bu çalışmada Meryem Cemile'nin hayatına dair kısa bir girişin ardından eserlerindeki hâkim temalar, görüşlerinin oluşmasında etkili olan faktörler, İslam anlayışı, modernizm ve oryantalizme yaklaşımı ele alınacaktır. Bu anlamda Cemile'nin eserlerinde sıklıkla işlediği Batı temasının İslam anlayışında ve görüşlerinin oluşmasındaki etkisi ortaya koyularak onun öteki algısı Batı örnekliğinde incelenecektir. Diğer bir ifadeyle çalışma, Cemile'nin Müslüman olmadan önce ait olduğu Batı düşüncesi ile İslam üzerinden hesaplaşmasının izlerini sürmeye çalışacaktır.

Cemile'nin Müslüman olmasının ardından Türk düşünce dünyasında tanınması gecikmemiştir. 1960'dan başlayarak 1990'a kadar, sırasıyla *Batı Uygarlığı*

² Ali Köse, "Neden İslam'ı Seçiyorlar?," *Köprü Dergisi* 91, (Yaz 2005), <https://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=701> (Erişim Tarihi: 10.11.2019). Ayrıca bkz. M. Doğan Karacoşkun, "Dini İnanç-Dini Davranış İlişisine Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar," *Din Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi* IV, sayı 2 (2004): 23-36.

³ Köse, "Neden İslam'ı Seçiyorlar?"

⁴ Göcen ve Gügen, "Din Psikolojisi Alanında İhtida Üzerine Yapılan Araştırmaların İçerik ve Yöntem Bakımından İncelenmesi," 98.

ve *İnsan*,⁵ *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*,⁶ *Çağdaş İslâm Öncüleri*,⁷ *Mektuplaşmalar*,⁸ *İslâm ve Oryantalizm*,⁹ *Kendini Mahkûm Eden Batı*¹⁰ adlı kitapları Türkçeye kazandırılmıştır. Ulaşabildiğimiz kadarıyla, *İslâm ve Oryantalizm* dışında hiçbirinin tekrar baskısı yapılmamıştır. Çalışmada, sıklıkla başvurulmuş bu kaynaklar erişilebilen İngilizce asılları ile kontrol edilerek mütercimlerin muhtemel yanlış anlamalarının önüne geçilmeye ve yazara sadık kalınmaya çalışılmıştır. Türkiye’de, *DİA*’da yer alan madde,¹¹ *Köprü* dergisinin yaptığı bir röportaj, Ferhat Özbadem’in *Meryem Cemile*¹² isimli romanı istisna olmak kaydıyla Cemile hakkında bir çalışma bulunmamaktadır.¹³ Türkiye dışında ise, Cemile hakkında kapsamlı iki doktora tezi bulunmaktadır. Birisi, Hindistan’da yapılmış “Contribution of Maryam Jameelah to Islamic Thought”,¹⁴ diğeri ise Pakistan’da yapılan “A Study of Maryam Jameelah’s Conversion to Islam and Her Critique of Western Civilization”¹⁵ isimli doktora çalışmasıdır. Ayrıca, Meryem Cemile biyografileri üzerine Hollanda’da yapılmış bir yüksek lisans tezi¹⁶ de bulunmaktadır. Batı’da ise pek çok çalışmanın yanı sıra, Deborah Baker’in yazdığı Cemile’nin yaşamını geniş şekilde ele alan *The Convert*¹⁷ isimli kısmen tartışmalı bir biyografi kitabı bulunmaktadır. Cemile, bir dönem tercüme edilen kitaplarıyla Müslüman dünyada çok ses getirmiştir. Bu çalışma, 80’li yıllardaki tercüme çalışmalarının ardından, Türkiye’de neredeyse unutulmaya terk edilmiş olan Cemile’yi, konu alması bakımından önemlidir. Çalışmanın, bir çok alanda cesurca yazan üretken bir yazar olan Cemile’ye dair yeni araştırmalara vesile olması

⁵ Meryem Cemile, *Batı Uygarlığı ve İnsan*, çev. Ethem Bilgin (İstanbul: Kültür Basın Yayın Birliği, 1960).

⁶ Meryem Cemile, *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*, çev. Kemal Kuşçu (İstanbul: Ahmet Said Matbaası, 1965).

⁷ Meryem Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, çev. Selahattin Ayaz (İstanbul: Bir Yayıncılık, 1986).

⁸ Mevdudi ve Meryem Cemile, *Mektuplaşmalar*, çev. Ebubekir Doğan (İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1986).

⁹ Meryem Cemile, *İslâm ve Oryantalizm*, çev. Faruk Yılmaz (İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 1989); 2. Baskı, çev. Dr. Faruk Yılmaz ve Ahmet Deniz (Ankara: Berikan Yay., 2011).

¹⁰ Meryem Cemile, *Kendini Mahkûm Eden Batı*, çev. Ali Zengin (İstanbul: Kültür Basın Yayın Birliği, 1990).

¹¹ Tuğba Erkoç Baydar, “Meryem Cemile,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/meryem-cemile> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

¹² Ferhat Özbadem, *Meryem Cemile* (İstanbul: Sude Yayınları, 2017).

¹³ Hanefi Bostan’ın “Said Halim Paşa ve Fikirleri” ile İbrahim Hatiboğlu’nun “Çağdaş Hadis Araştırmaları Bağlamında Mevdudi’nin Dinamik Sünnet Yorumu” dolaylı değinen birkaç çalışmadandır. (Bkz. Hanefi Bostan, “Said Halim Paşa ve Fikirleri,” *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 22, (Bahar 2019): 53-90; İbrahim Hatiboğlu, “Çağdaş Hadis Tartışmaları Bağlamında Mevdûdî’nin Dinamik Sünnet Yorumu,” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2003): 29-49).

¹⁴ Naseem Mirza, “Contribution Of Maryam Jameelah To Islamic Thought,” (Doctoral Thesis, The Aligarh Muslim University, 2008).

¹⁵ Zohaib Ahmad, “A Voyage in Search of the “True Religion”: A Study of Maryam Jameelah’s Conversion to Islam and her Critique of Western Civilization,” (Doctoral Thesis, International Islamic University, 2018).

¹⁶ Muhammad Asif Javid, “Constructing Life Narratives: The Multiple Versions of Maryam Jameelah’s Life,” (Master Thesis, Leiden University, 2018).

¹⁷ Deborah Baker, *The Convert: A Tale of Exile and Extremism* (Canada: Graywolf Press, 2011).

umulmaktadır.¹⁸

1. KIS(S)A BİYOGRAFİ

Esas adı Margaret Marcus olan Meryem Cemile, 23 Mayıs 1934 yılında New York şehrinin bir banliyösü olan New Rochelle'de dünyaya gelmiş ve burada büyümüştür.¹⁹ Zamanında Almanya'dan göç eden zengin bir Yahudi ailenin ikinci çocuğu olan Cemile, ailesinin Yahudi yasalarına göre yaşamadığını, reform geçirmiş Yahudilerden olduğunu nakleder. Zira onlar, Cemile'nin ifadesiyle, yüzyılı aşkın bir zaman önce, kılıçtan geçirilmemek için değil, refah bakımından ilerleme kaydetmek için Amerika'ya göç etmişlerdir.²⁰ Belki de bu sebepten olsa gerek, Hristiyan çoğunluğa büyük oranda uyum sağlamışlardır. Cemile büyükannesinin Noel kutlamalarından, Protestan'ca bir ayin yaptıklarından, İngilizce okudukları ilahilerinden hareketle ısrarla kendisi ve ailesi için reform geçirmiş Yahudiler ifadesini kullanmaktadır.²¹ Yaklaşık on yaşlarında iken Yahudilik hakkında dersler almaya başlayan Cemile'nin, İslâmiyet'e ilgisi de ilk kez bu dönemde başlamıştır.²²

Derslerde anlatılan Yahudi tarihinin acıklı hikayeleri onu öylesine derinden etkilemiştir ki, bazı sahnelerin gözünün önünden gitmediğinden, dahası etrafındaki olaylardan daha sahici geldiğinden, üzüntülerinden anne babasına bahsetmiştir. Ailesi çözümü, Ahlaki Kültür Hareketleri adıyla bilinen agnostik ve hümanist bir teşkilat olan "Ethical Culture Society of Westchester"²³ adlı derneğin derslerine başlatmakta bulmuştur.²⁴ Buraya beş yıl devam etmesinin sonucunda Cemile, dinlere artık istihfafla baktığını dile getirmektedir.²⁵ 1952 yılında Roschester Üniversitesine başlamış ancak yaşadığı psikolojik problemler nedeniyle öğrenimi yarıda bırakıp ailesinin yanına dönmüş, ertesi yıl New York Üniversitesinin edebiyat bölümünü kazanmış fakat burayı da yine sağlık problemleri nedeniyle tamamlayamamıştır.²⁶ Burada kaldığı süre zarfında Yahudilik ve İslâm üzerine verilen derslere devam eden Cemile, aldığı derslerin hakiki hedefinin Yahudiliğin İslâmiyet'e olan üstünlüğünü ispat amacı taşıdığını, ancak kendisinde tamamen aksi bir kanaat oluşturduğu ve grubun derslerinden ayrılmasıyla neticelendiğini ifade etmiştir.²⁷

Cemile bütün bu arayışları sonucunda İslâm'a sempati duymaya başlamış ve

¹⁸ Mesela, Cemile'nin çoğu açıdan ilginç benzerlikler taşıyan bir başka mühtedi Yusuf İslam ya da Türk yazar Emine Şenlikoğlu ile mukayesesi ufuk açıcı olabilir.

¹⁹ Tuğba Erkoç Baydar, "Meryem Cemile," *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/meryem-cemile> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

²⁰ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 17.

²¹ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 17-18.

²² Maryam Jameelah, *İslam and Orientalism* (Pakistan: Mohammad Yusuf Khan & sons, 1981), 9. (Cemile, *İslâm ve Oryantalizm*, 9).

²³ 1876'da New York'ta kurulan dernek hala aktiftir ve "Biz halka inanıyoruz" sloganını ana sayfalarında bayraklaştırmaktadır (<https://ethicalsocietywestchester.org/> Erişim Tarihi: 10.11.2019).

²⁴ Baydar, "Meryem Cemile".

²⁵ Cemile, *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*, 7.

²⁶ Baydar, "Meryem Cemile".

²⁷ Cemile, *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*, 7.

İslâm'ı daha yakından inceleme kararı almıştır. Boş vakitlerini İslâm, Kur'an, Arap karşıtlığı propagandası gibi konularda araştırmalara ayırmıştır. Üniversitedeki Müslüman öğrencilerle birlikte şehirdeki camilere giderek Müslüman ibadetlerini gözlemlemiş, Müslüman hayatına dair sorularına cevaplar aramıştır.²⁸ Bunlarla da yetinmeyen Cemile, Müslüman liderlerle yazışmaya karar vermiştir. Mektup yazdığı kişiler arasında Hasan el-Benna'nın damadı Said Ramazan, M'aruf ed-Devâlibi, Muhammed Hamîdullah, Seyyid Kutub ve Mevdûdi gibi önemli isimler de vardır.²⁹ Margaret Marcus olarak Batıda gözlerini açan, Batılı bir ailede büyüyen ve hayatının üçte birini Batıda geçiren Meryem Cemile uzun, zorlu ve yorucu bir sürecin ardından 24 Mayıs 1961'de 27 yaşında Müslüman olmuştur.

Amerika'da iken İslâmi konularda pek çok yazı yazan Cemile, İslâm'ı Batıda yaşayamayacağı düşüncesine sağlık problemleri de eklenince tıpkı Hz. Peygamber ve Ashabının yaptığı gibi hicret³⁰ etmeye karar vererek 1962'de Pakistan'a taşınmıştır. Yeni evi olan Pakistan'da, Cemaati İslâmi liderlerinden yayımcı Muhammed Yusuf Han ile ikinci eş olarak evlenmiştir. Bu evlilikten beş çocuğu olan Cemile, Cemaati İslâmî tarafından düzenlenen faaliyetlere katılmakla birlikte özellikle 1990'lı yıllara kadar yazılarına yoğunlaşarak otuzdan fazla kitap yazmıştır. Sonraki yıllarda daha çok kitap tanıtımı ve bazı makaleler kaleme alan³¹ Cemile, 31 Ekim 2012'de 78 yaşında Lahor'da dünyasını değiştirmiştir.³² Vefatından önce verdiği son röportajında hem önce İngilizce sonra da Urduca ısrarla vurguladığı gibi, "benim orada işim yok, asla gitmek istemem" dediği Amerika'ya değil Pakistan'a defnedilmiştir.³³

Biyografi faslını bitirmeden önce bir noktaya dikkat çekmek gerekmektedir. Cemile, hem düşüncesi hem de yaşayışı itibarıyla tartışmalı konularda dobra çıkışlarda bulunan bir kişidir. Düşünceleri bir tarafa bırakılsa bile, hayatına dair üç temel detay -Amerika'dan Pakistan'a göç etmesi, ikinci eş olarak bir Pakistan'lı ile evliliği ve peçeli bir örtü anlayışı- onun hakkında spekülasyon yapmak için yeterlidir. Onu sevenler bu durumları alkışlarken, sevmeyenler de "aşırı dinci, fundamentalist" yaftalarından kaçınmamıştır. Giriş'te bahsi geçen Baker'ın biyografik çalışmasının alt başlığı bu üç durumdan ikisi üzerine kurulmuştur: Sürgün ve aşırılık.³⁴ Aynı bağlamda mesaj vermek isteyen Baker/yayınevi, üçüncü durumu da kapak resminde dikkate sunmak isteyerek yüzü peçeli ama diz üstü kısa etekli bir bayan resmi ile Cemile'nin hayatını ve düşüncesini yapısökümüne

²⁸ Baydar, "Meryem Cemile".

²⁹ Baydar, "Meryem Cemile".

³⁰ Cemile, *Kendini Mahkûm Eden Batı*, 15.

³¹ Maryam Jameelah, "Last video interview of Maryam Jameelah (Margaret Marcus) interview is short but interesting and motivating," *Facebook*, <https://www.facebook.com/watch/?v=3913483191350> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

³² Najmus Sahar, "Maryam Jameelah: A Role Model," *The Companion* (February 2013): 21.

³³ Jameelah, "Last video interview of Maryam Jameelah."

³⁴ Deborah Baker, *The Convert: A Tale of Exile and Extremism* (Canada: Graywolf Press, 2011).

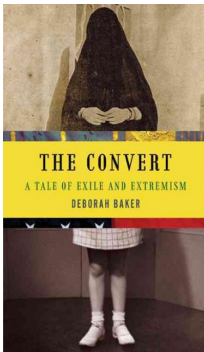
uğratmayı hedeflemiş görünmektedir.³⁵ Baker'ın bu tutumu önyargısına bağışlanabilse de, Türkiye'de yükselen İslamcı anlayışı yayına /ve dolayısıyla kapitale/ dönüştürmek ister görünen Özbadem ve yayımcısının *Meryem Cemile* romanının kapağına koyduğu resim daha izahı güç durmaktadır. "Öncülerin izinde" alt başlığıyla sunulan seride Cemile'nin yazıdığı diğer çağdaş İslam düşünürlerinin hayatları da aynı yazar tarafından kaleme alınmıştır.³⁶ Muhtemelen Cemile'nin peçeli bir resminin bu şartlarda Türkiye'de satmayacağını düşünen yazar ve yayınevi, onun büyük ihtimalle kesinlikle uygun görmeyeceği çağdaş bir yarım başörtülü resmi kapağa yerleştirmiştir.³⁷ Bütün bu durumları detaylıca irdeleyen Javid'in değerli çalışmasını salık vererek³⁸ esas konuya dönmek daha uygun olacaktır.

2. MODERNİZM VE ORYANTALİZMİN TENKİDİ

Cemile'nin eserlerinde genel olarak iki temanın hâkim olduğu söylenebilir. Birincisi; Batı ve İslâm kıyaslamaları çerçevesinde İslâm'ın üstünlüğünün ispatlanması; ikincisi ise İslâm'a dair içeriden (Modernistler) ve dışarıdan (Oryantalistler) yapılan yorumların tenkididir.

Cemile'ye göre, Batılı oryantalistlerin yegâne amacı tek ve ebedi düşmanları olan İslâm'ı yıkmak ve yok etmektir. Onlar, bütün gayretlerini bu yolda sarf ederek Müslümanları zayıf duruma düşürme çabası içindedirler.³⁹ Cemile bir röportajında Batılıların hazırladığı İslam Ansiklopedisi hakkında sorulan soru üzerine, oryantalistler hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: "İslam ansiklopedisi tamamen

³⁵ Deborah Baker, *The Convert: A Tale of Exile and Extremism* (Canada: Graywolf Press, 2011).

³⁶ <https://www.babil.com/kisi/ferhat-ozbadem>, (Erişim Tarihi: 10.11.2020).

³⁷

³⁸ Muhammad Asif Javid, "Constructing Life Narratives."

³⁹ Jameelah, *Islam and Orientalism*, 16. (Cemile, *İslâm ve Oryantalizm*,19).

oryantalist bir çalışmadır. Geçmişte ve şimdi dışlanan Müslümanlar ciddi alimleri onlar hakkında cahilleştirerek kendi hain planlarına hizmet ediyor.”⁴⁰

Yine ona göre, İslâm dünyasında ilerici adı verilen bazı kişiler oryantalistlerle iş birliği yapan hainlerden başkası değildir.⁴¹ Cemile’ye göre, modern kültürel değerler İslâm’ın öğretileriyle çelişmektedir ve İslâm’ın değerleriyle modern değerlerin uzlaştırılması, Müslümanların yaşam tarzının bozulmasına neden olacaktır.⁴² Bu sebeple o, eserlerinde İslâm’ın modernist yorumuna şiddetle karşı çıkar ve düşüncelerinde İslâm’ın geleneksel olarak çizdiği çerçevenin sınırlarını aşmaz.

Birçok eğitimli kimse, Cemile’ye göre, İslâm’ın Arap kökenini yansıtan emirlerine değinerek, bunların bölgesel olduğunu, o çağda geçerli olup şimdi modası geçmiş kabul edilmesi gerektiğini iddia etmektedir.⁴³ Oysa ona göre, böyle bir İslâm anlayışı yani modernistlerin İslâm’ı esnek, çok manalı “her şey ve hiçbir şey olabilen İslâm’dır.”⁴⁴ Zira Resulullah’ın tasvip ve tavsiye ettiği şeylerin tamamı sünnettir ve “bu sünnete parmaklarıyla aynı kaptan yemek yiyen insanlar, yerde döşekte ya da hasırda uyumak, sakal bırakma, harmani, çember, başlık ve Arapça dahildir.”⁴⁵ Sünnete dair böylesine genel bir okuma yapan Cemile’nin, geleneksel İslâm anlayışını gösteren birkaç misaline değinmek yerinde olacaktır.

Cemile, kadının evinden sorumlu olduğunu, çünkü kadının ekonomik bağımsızlığının olduğu yerde erkeğin hanenin efendiliğini kaybedeceğini, annenin ipi eline alınca da çocukların babaya saygısını kaybedeceğini dile getirmektedir.⁴⁶ Tam da bu sebeple, “kadın iş ya da siyaset alanında erkeklerle yarışmamalıdır. Müslüman çok iyi bilir ki kadın evinden çıktı mı ev ev olmaktan çıkar,”⁴⁷ sözleriyle bu düşüncesini vurucu bir şekilde betimlemektedir.

Cemile’nin, tavizsiz, katı yorumlarını çekinmeden ortaya koyduğu konulardan biri de örtünmedir. O, Müslüman kadının giyimine dair hadisleri naklettikten sonra peçenin gerekliliğini ısrarla savunarak şu ifadeleri kullanmaktadır:

Batı modasını izleyen Müslümanlar İslâm’ın evrensel bir din olduğunu herhangi bir giyim tarzı belirtmediğini ileri sürüyorlar. Neymiş topluma uymak için insan dilediği biçimde giyinmekte hürmüş, bu yanlış bir kanaat çünkü; Kur’an ve Sünnet giyimin nasıl olacağı konusunda açık

⁴⁰ Biju Abdul Qadir, “Despair and Hopelessness Forbidden, Tread the Future with Caution: Maryam Jameelah Interview,” *Young Muslim Digest*, July 2005, <https://www.youngmuslimdigest.com/interview/07/2005/despair-and-hopelessness-forbidden-tread-the-future-with-caution-maryam-jameelah/> (Erişim Tarihi: 17.11.2019).

⁴¹ Jameelah, *Islam and Orientalism*, 17. (Cemile, *İslâm ve Oryantalizm*, 20).

⁴² Naseem Mirza, “Contribution Of Maryam Jameelah To Islamic Thought,” 91.

⁴³ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 85.

⁴⁴ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 85.

⁴⁵ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 84-85.

⁴⁶ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 111.

⁴⁷ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 51.

hükümlerle doludur.⁴⁸

Son örnek de, İslâm'ın Batı'da sıklıkla tenkit edildiği, sürekli tartışma konusu olarak gündeme gelen kadın-erkek eşitliği konusuna dairedir. Cemile, kadın ve erkeğin eşit olmadığını, erkeklerin fikir ve icat alanında üstünlüğünü şu sözlerle iddia etmektedir:

Her ne kadar artist, muharrir, musikişinas, birçok hassas kadınlar mevcut olmakla birlikte dünya tarihinde Şekspir'e muadil bir kadın yazar, Rambland'a eş olacak bir kadın ressam yahut Mozart ve Bethofen'a⁴⁹ müsavi bir kadın musikişinas gelmemiştir. Bundan başka şu da hatırlanmalıdır ki Allah Hz. İbrahim, Hz. Musa yahut Hz. İsa (a.s.) gibi bir kadın peygamber göndermemiştir.⁵⁰

Cemile, kadın meselesinde diğer bir tartışmalı mevzu olan İslam'da çok eşlilik konusunda da hayli farklı düşünmektedir. O, bu konuda bir sınırlama ve engel olmadığını, ancak modernistlerin çok eşliliği geri kalmış toplumlara mahsus, istisnai hallerde rağbet edilecek bir ruhsat olarak gördüklerini söyleyerek, bu izahın Kur'an ve sünnette yerinin olmadığını dile getirmektedir. Cemile, bu düşüncenin modernistlerin yaptığı en hafif yorum olduğunun altını çizirken bu yorumlarını Batı'nın değerlerine köle olmalarının sonucu olarak değerlendirmektedir.⁵¹ Yine Mevdudi'ye gönderdiği mektupların birinde, Washington İslam Merkezi Direktörü Dr. Hubullah gibi Müslümanların kendisine poligaminin nadir şartlarda müsaade edilen bir müessese olduğunu anlattığını şaşkınlıkla dile getirmiştir.⁵²

Modernizmin sınırlarının kişinin durduğu yere göre değişmesi mümkündür. Cemile modernizmin sınırlarını keskin hatlarla çizmekte, bu konuda sert ve tavizsiz bir yol izlemektedir. Bu bağlamda modernizmin tutarlı bir eleştirmeni olduğu söylenebilir. Örneğin; Muhammed Esed'in dönüşüm deneyiminden ve yazılarından etkilenmesine rağmen, daha sonra onu "orta çağ alimler tarafından geleneksel ehli sünnet yorumlarının yetkisini reddetme" ve bunları yorumlamak için doğrudan İslam'ın vahyedilmiş kaynaklarına dönme girişimini eleştirmiştir.⁵³

Benzer şekilde kendisinde derin bir etki bırakan, eserlerinde sıklıkla övdüğü, zamanın müceddidi olarak tanımladığı Mevdudi'yi de daha sonra modernizm ve tasavvuf karşıtlığı nedeniyle tenkit etmiştir. Örneğin; "Pakistan'da Evde" isimli kitabının önsözünde, yazışmaları sırasında kendisiyle ilgili izleniminin, Pakistan'a

⁴⁸ Cemile, *İslâm ve Oryantalizm*, 74.

⁴⁹ Yabancı isimlerin yazılışı tercümede geçtiği şekilde aktarılmıştır.

⁵⁰ Cemile, *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*, 14.

⁵¹ Maryam Jameelah, "Islam and The Muslim Woman Today," <http://www.muslimlibrary.com/dl/books/en3433.pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2019); Cemile, *İslam ve Çağdaş Öncüleri*, 103.

⁵² Maryam Jameelah, "Correspondence between Maryam Jameelah and Maulana Maudoodi and the Marcuses," 94-95. <https://www.worldcat.org/title/correspondence-between-maulana-maudoodi-and-maryam-jameela/oclc/116676/editions?referer=di&editionsView=true> (Erişim Tarihi: 18.11.2019); (Mevdudi ve Meryem Cemile, *Mektuplaşmalar*, 78).

⁵³ John L. Esposito and John O. Voll, *Makers of Contemporary Islam* (New York: Oxford University Press, 2001), 59.

gelişinden sonra bulduğu gerçeklikten oldukça farklı olduğunu söylemiştir. Yine Cemile, Mevdûdî'nin yazılarından uzun alıntılar yaparak hazırlayıp 2003 yılında yayımladığı bir makalede, okuyuculara modernizmin onun düşüncelerini nasıl etkilediğini göstermeye çalışmıştır.⁵⁴ Son olarak, 2005 yılındaki bir röportajında da üstü kapalı bir şekilde, İslami misyonun merkezine siyaseti yerleştirmenin, İslam geleneklerine aykırı olduğunu söyleyerek Cemaati İslami'yi tenkit etmiştir.⁵⁵

Düşüncelerini açıkça dile getiren Cemile'nin, İslâm'ın yorumu konusunda geleneksel bir yol izlediği, bunu Kur'an ve sünnete bağlılıkla özdeşleştirdiği görülmektedir. Köse, İngiliz mühtediler üzerine yaptığı araştırmasında; mühtedilerin, İslam'ı milli ve etnik sınırların ötesinde evrensel gördükleri,⁵⁶ İslâm'ın Müslüman toplumlarda yerel kültür ve geleneklerle kaynaştığını düşündükleri için de Kur'an ve sahih sünnete dayalı bir İslam'ın özlemini çektikleri sonucuna ulaşmıştır.⁵⁷ Bu araştırma sonucuna göre Batı'da yaşamış bir Müslüman olarak Cemile'nin antipati duyduğu, Batı düşüncesiyle yoğurulmuş modernizme tepkisi de bu anlamda makuldür. Çünkü Cemile'nin düşüncesinde modernizm uluslararası bir kültür değildir, eski Batı emperyalizminin yeni adıdır. Dolayısıyla ona göre modernleşme ve Batılılaşma aynıdır.⁵⁸

Ancak Cemile'nin eserlerinde, Kur'an ve sünnetle özdeşleştirdiği İslami anlayışından farklı düşünen ve iddia edenleri ötekileştirdiği görülmektedir. Poligami örneğinde olduğu gibi, Cemile başka yorumları imkânsız hale getirmekte, onlara yorum ve düşünce özgürlüğü tanımamaktadır. Cemile'nin modernist kavramına yüklediği mana Shibli Zaman'ın Batılı Müslüman kavramını çağrıştırmaktadır. Shibli, modernist Müslüman yerine kullandığı bu kavramı Batılı fikir ve ilkelerden vazgeçmek yerine, Batı'nın yollarına bağlı kalan ve İslam'ı sapkın ideolojileriyle, genellikle İslam pahasına uzlaştırma girişiminde bulunan kişi olarak tanımlamaktadır.⁵⁹ Cemile de benzer bir yaklaşımla Modernist Müslümanları işbirlikçi oryantalist olmakla itham ederken aynı zamanda İslâm'a zarar vermekle de tenkit etmektedir.⁶⁰ Hatta modernistlerin harici bir düşmandan (oryantalistler) daha tehlikeli olduğunu, zira onların İslam'a içten saldırdığını söylemektedir.⁶¹ Cemile'nin eserlerinde sıklıkla gündeme getirdiği modernizm vurgusu onun Batı karşıtlığı üzerinden öteki algısını anlamayı kolaylaştırır niteliktedir. Cemile,

⁵⁴ Zohaib Ahmad, "A Voyage in Search of the 'True Religion'," 165-168; Maryam Jameelah, "Modern Ideas and Concepts in the Works of Maulana Sayyid Abul A'la Mawdudi," *Islamic Studies* 42, sayı 2 (Summer 2003): 352.

⁵⁵ Qadir, "Interview."

⁵⁶ Cemile, *İslam ve Çağdaş Öncüleri* (s. 54) kitabında şu ifadeleri kullanmaktadır: "Kur'an, Allah'ın hatasız, tamam ve nihai vahyinden ibaret olduğuna göre, İslam'da reform ya da değişimin imkânı yoktur. İslam ihya edilecek de değildir. Tastamam ve yeterlidir."

⁵⁷ Köse, "Neden İslam'ı Seçiyorlar?"

⁵⁸ Ahmad, "A Voyage in Search of the 'True Religion'," 118-119.

⁵⁹ Abdullah Metin, "Occidentalism: An Eastern Reply to Orientalism," *Bilig* (Spring 2020): 195.

⁶⁰ Cemile, *İslâm ve Oryantalizm*, 20.

⁶¹ Jameelah, "Correspondence between Maryam Jameelah and Maulana Maudoodi and the Marcuses," 13. (Mevdudi ve Meryem Cemile, *Mektuplaşmalar*, 11).

modernist Müslümanları, İslam'ı modernleştirdikleri için, yani İslam'ı Batı kriterleri ışığında yorumladıkları için tenkit ederken⁶², benzer bir yanılgıya kendisi de düşmektedir. O da Batı'yı yorumlarken İslam'ın ölçütlerini kullanmaktadır. Bir sonraki başlıkta Cemile'nin bu yaklaşımı incelenecektir.

3. BATI ÖRNEKLİĞİNDE “ÖTEKİ”

“Öbür, diğer” gibi anlamlara gelen “öteki” kelimesi sözlükte “sözü edilen veya benzer iki nesneden önem ve konum bakımından uzakta olan, mevcut kültürün içinde dışlanmış olan” demektir.⁶³ Öteki, ilke olarak bize karşıt bir konumda olduğundan “biz”in yüceltilmesi genellikle ötekinin alçaltılmasını da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda öteki zorunlu olarak olumsuz hâle düşmektedir.⁶⁴ Edward Said'in ifadesiyle, “her zaman bir Öteki vardır; bu Öteki yorumlamayı ister istemez bir toplumsal faaliyet haline getirir ve bunun da öngörülemez sonuçları, izleyicileri, taraftarları vs. bulunur.”⁶⁵

Cemile'nin modernizm ve oryantalizm tenkidi altında Batı ile bir hesaplaşma içinde olduğu, Batı'ya ve Batılıya ait her ne varsa onları İslâm üzerinden, hatta kendi İslâm algısı üzerinden, sıklıkla karşılaştırdığı ve dahi ötekileştirdiği görülmektedir. Onun, düşüncelerini ifade ederken kullandığı kelimeler de zihniyetini yansıtmaları açısından çok dikkat çekicidir. Cemile, İslâm'ı kabul ettikten sonra kendisinde meydana gelen en önemli gelişmenin zihniyetinin kafir zihniyetinden arınması olarak tarif etmiştir.⁶⁶

Metinlerine bakıldığında Cemile'nin söylemlerini hep Batı üzerinden yaptığı göze çarpmaktadır. O, -göze çok aşına gelse de - biri bir dinin diğeri de bir coğrafyanın adı olan ve birbirinden çok farklı olan bu iki kelimeyi⁶⁷ yan yana getirmekle kalmamakta, onları siyah ve beyaz gibi birbirinden ayırmaktadır. Hatta onları, kazananı çoktan belli olan daimî bir yarış ve üstünlük mücadelesi içerisinde gösterme gayretindedir.

İslâm ve Batı kıyaslamaları yaparken Cemile hangisinin üstün olduğu sorusunu açıkça sorar. Bu soruyu, hiçbir medeniyetin teknik başarılarıyla ölçülemeyeceğini gerekçe göstererek ve devamında “Hangi mimari letafet ve tenasüp yönünden üstündür, İbn Tulun Camii mi yoksa Birleşmiş Milletler binası mı”⁶⁸ sorusunu yönelterek zımnen cevaplandırır. Cemile'ye göre İslâm'ın din anlayışı da Batı'dan üstündür. Çünkü ona göre Allah rızası için yapılan iyilik kültürden dolayı yapmaktan, ahireti düşünmek dünyaya yapışmaktan, İslâm

⁶² Esposito and Voll, *Makers of Contemporary Islam*, 59.

⁶³ TDK, “Öteki,” <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 17.11.2019).

⁶⁴ Meryem Serdar ve Meryem Küçük, “*Oryantalizm ve Öteki Algısı*,” *SKAD* 1, (2015): 117.

⁶⁵ Edward Said, *Kış Ruhü: Edward W. Said'den Seçme Yazılar*, haz. ve çev. Tuncay Birkan (İstanbul: Metis Yay., 2000), 91.

⁶⁶ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 45.

⁶⁷ Bernard Lewis, *İslâm ve Batı*, çev. Çağdaş Sümer (Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2017), 16.

⁶⁸ Cemile, *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*, 34.

kardeşliği aşırı milliyetçilikten daha değerlidir.⁶⁹ Dolayısıyla bütün bunlara sahip olan Batı'nın dinleri bu yüzden İslâm'dan üstün olamaz. Yine ona göre, açgözlülük, hırs ve zulüm gibi kirli insan içgüdülerini tamamen serbest bırakan, çıkar çatışmalarıyla beslenen materyalist Batı kültürünün aksine, İslam'ın evrensel değerleri Müslüman toplumunu tüm ahlaki anarşiden, toplumsal huzursuzluktan ve kargaşadan korumuştur.⁷⁰

Cemile, Çağdaş Batı'nın sosyal yapılarını, Müslüman Doğu'da yakın zamana kadar hâkim olduğunu düşündüğü güçlü aile bağlarıyla karşılaştırarak, modern Batı'da aile bağlarının parçalanmış, çocukların ebeveynlerinden uzaklaşmış olduğu tespitini yapar. Cemile'nin düşüncesinde insanlarla hayvanlar arasındaki farklardan biri de tarih öncesi çağlardan günümüze kadar devam eden ebeveyn-çocuk ilişkisidir.⁷¹ O, Batı'nın içine düştüğü bu durumdan modernizmi sorumlu tutar. Çünkü ona göre, modern uygarlığın tüm organizasyonu, zihinsel, duygusal ve ruhsal sağlık üzerinde yıkıcı etkilerle aile yapısını olabildiğince zayıflatmaktadır.⁷²

İslâm'ın üstünlüğünün sadece değerleriyle de sınırlı olmadığını iddia eden Cemile'ye göre, İslâmî giyim tarzı da Batı'ninkinden farklı ve üstündür; çünkü temiz, itinalı, yalın ve vakurdur. Öte yandan, gösterişe dayalı Batılı giyim tarzında israf ve kendini beğenmişlik hakimdir.⁷³ Bütün güzel vasıfları İslâm'a hasreden Cemile, bazen tenkitlerinde öylesine ileri gider ki Batı'da ahlaki hiçbir değer olmadığını, bir yangın esnasında Batılının Yunan heykeli ve masum bir bebeğin canı arasında tercih yapma durumunda heykeli tercih edeceğini iddia eder.⁷⁴

Batı'nın sanat anlayışını da, güzel kisvesine bürünmüş maddecilik ve inançsızlık⁷⁵ olarak niteleyen Cemile, İslâm'da sanatın yasaklı olduğunu belirttikten sonra şu ifadeleri kullanmaktadır: "İslâm sanatı yasaklayışı bakımından diğer bütün dinlerden ayrılır. Bir Michelangelo'nun bir Rembrandt'ın bir Beethoven'ın ya da Mozart'ın Müslüman cemiyetten alacağı alkış yoktur. Müslüman kentlerde konser salonları, tiyatrolar ve sanat müzeleri çok sayıda değildir."⁷⁶ Örneklere bakılırsa, Cemile'nin tepkisinin esas hedefinin Batı olduğunu söylemek abartılı olmasa

⁶⁹ Cemile, *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*, 35.

⁷⁰ Maryam Jameelah, *Is Western Civilization Universal?* (Delhi: Crescent Publishing, n.d.), 37.

⁷¹ Meryem Cemile'nin *Westernization and Human Welfare* isimli kitabının Türkçe tercümesi olan *Batı Uygarlığı ve İnsan* kitabında mütercim, ilgili yeri çevirdikten sonra sözün özü diyerek, büyük harflerle asıl metinde olmayan şu ifadeleri eklemiştir: "Çağdaş Batı Medeniyetinin Ana-Baba ve Evlat bağlılığı anlayışı, gerçekte aynen hayvanlarınkine eşittir. Belki hayvandan da aşağı." Ayrıca kitabın her ne kadar aynı isimle çevrilmiş olsa da bu çevirinin kitabın orijinalini birebir yansıtmadığını ifade etmek gerekir. Çoğu yerde mana çevirisi yapıldığı gibi muhtemelen Türkiye açısından problem teşkil edecek belli yerler de tamamen atlanmış görünmektedir.

⁷² Maryam Jameelah, *Westernization and Human Welfare* (Delhi: Sherwani Ofset Printers, n.d.), 60-62. (Cemile, *Batı uygarlığı ve İnsan*, 42-44.).

⁷³ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 75.

⁷⁴ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 96.

⁷⁵ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 91.

⁷⁶ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 51.

gerektir.⁷⁷ Tabii ki, çoğu konuda olduğu gibi İslâm'da sanat konusunda da Cemile'nin çabuk, aceleci ve genelleyici savları hayli tartışmalı ve hatalı okumalar içermektedir.

Cemile'nin, sanata dair görüşlerinden bahsetmişken bütünlük bağlamında şu bilgilere de değinmek gerekmektedir. Her ne kadar İslam'da sanatın yasaklı olduğunu söylese de, sanata meraklı bir kişi olan Cemile, çocukluğundan beri resim çizmektedir. Müslüman olduktan sonra bir dönem resim çizmeyi bırakmış ancak daha sonra tekrar çizmeye başlamıştır. Üstelik Müslüman olduktan sonra da dahil olmak üzere, çizdiği resimlerin tamamını New York Kütüphanesi'ne bağışlamıştır. Manevi rehberi Mevdudi'nin resimlerini imha et demesine rağmen onları saklaması, çizmeye devam etmesi ve nihayetinde sevmediği Batı'ya göndermesi Cemile'nin hayatında bir soru işareti olarak kalmıştır.⁷⁸

“Ben” Öteki'ne değer biçerken kendi kültürünün ölçütlerini kullanır.”⁷⁹ Dolayısıyla Cemile, Batı'ya değer biçerken İslâm'ın ölçütlerini kullanır ya da daha doğru bir ifade ile kendi İslâm anlayışının ölçütlerini kullanır. Örneğin, Hz. Peygamberin yemeği bitirdikten sonra parmaklarını ve tabağı yaladığına dair hadisleri naklettikten sonra, Batı'da bunun görgüsüzlük olduğunu, tabakta bir şeyin kalıp çöpe atılmasının görgü ifade ettiğini dile getirir.⁸⁰ Başka bir yerde ise Batılıya ait el yüz yıkama biçimini tarif ettikten sonra Müslümanlar için Batılının el yüz yıkama biçimini kirlenmenin şahikası olarak niteler.⁸¹ Hakkında hadis olduğu için tabağı yalamayı savunan Cemile'nin Batı'nın yüz yıkama biçimini böyle nitelendirmesi hayli taraflı bir okumadır. Bu durum aynı zamanda Batı'yı değerlendirirken İslâm'ın ölçütlerini kullandığının en net örneklerindedir. Genel anlamda Cemile, Müslümanların modernizm gibi İslâmî olmayan tüm yaşam tarzlarını reddetmekten başka alternatifleri olmadığını kanıtlamaya ve İslâm'ı Peygamber ve Ashabının anladığı gibi yaşamının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Zira ona göre, Kur'an-ı Kerim ve Sünnet gerçek anlamda ancak böyle anlaşılacaktır.

82

Cemile tenkitlerini bazen de isimler ve eserler üzerinden yapmaktadır. Örneğin, *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm* kitabında tek ortak noktaları Batılı söylemleri olan İslâm dünyasından dört farklı yazara yer vererek onların modernist görüşlerini ve Batılı söylemlerini tenkit etmektedir. Bunlardan biri Halid bin Muhammed Halid'tir. Cemile, onun *Biz Buradan Başlıyoruz* adlı tartışmalı kitabına

⁷⁷ Michelangelo İtalyan, Rembrandt Hollandalı, Beethoven Alman, Mozart Avusturyalıdır.

⁷⁸ Muhammad Asif Javid, “Constructing Life Narratives,” 20. 27-28. Cemile'nin bu davranışı, yine Pakistanlı Müslümanların etkisiyle din değiştirip Müslüman olan, uzun süre bir Pakistanlı gibi giyinen ve Müslüman olduktan sonra bir süre müziği tamamen bırakan, tedricen önce dinî müziğe, akabinde de Müslüman olmadan önce yaptığı parçaları tekrar seslendiren eski adıyla Cat Stevens yeni adıyla Yusuf İslam'ın tavrını hatırlatmaktadır.

⁷⁹ Serdar ve Küçük, *Oryantalizm ve Öteki Algısı*, 116.

⁸⁰ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 78.

⁸¹ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 80.

⁸² Mirza, “Contribution Of Maryam Jameelah To Islamic Thought,” 92.

reddiye yazmıştır. Kitap iki bölümden oluşmaktadır; birincisi, *Din Ruhbanlık Değil* ikincisi ise, din ve devletin birbirinden ayrılması gerektiğine dair görüşlerin işlendiği bölümdür. Doğal olarak, Cemile bu fikirlere karşı çıkmaktadır. Ancak en büyük tepkisini Muhammed Halid'in "En başta yapılacak iş Ezher'in garplılaşmasıdır öylesine garplılaşmalıdır ki Hristiyan ilahiyat fakülteleriyle hiçbir fark kalmamalıdır" cümlesine göstermesi Batı'ya olan tepkisini göz önüne sermektedir.⁸³

Benzer şekilde Cemile, sıkı bir Batı hayranı olan ve Mısır'ın aslında Batı memleketi olduğunu iddia eden Taha Hüseyin'in "*Mısırda Kültürün İstikbali*" yazısından alıntılar verip, ardından İslâm'ın Batı'dan üstün olduğuna dair açıklamalar yapar. Burada aslında Doğu-Batı Çatışmasını İslâm ve Batı çatışmasına dönüştürür. Bu da İslâm'ı Doğu'ya hasredip Batı'yı İslam üzerinden algılayışının başka bir göstergesidir, ki hatalı bir okuma olduğu aşıkardır. Cemile'nin görmek istemediği tek bir İslam'dan ziyade İslam anlayışları ve bir tip Müslümandan ziyade Müslüman tiplerinin olduğudur.

Birbirinden farklı isimleri yan yana getirme konusunda bir başka tuhaf girişim, Cemile'nin Ziya Gökalp'i de onlar arasına almasıdır. Bu gruplandırma, onların tek ortak noktasının Batılılaşma taraftarı olmaları tezini kuvvetlendirmektedir. Zaten Cemile de Gökalp'e dair kısa bir girizgahın ardından onun Batı'ya dair görüşlerini nakledip Batı'yı ve Batılılaşma taraftarlarını şu sözlerle tenkit etmiştir: "Batı Medeniyeti nereye sızmışsa yerli kültürün kendisine uymayan taraflarını tahrip etmiştir. Bundan başka Batı, tarihi icabı diğer dinlerden ziyade İslâm'a düşmandır."⁸⁴

Cemile, Batı'nın Müslümanların kendilerine boyun eğdiğini anlatmaktan zevk duyduğunu, ancak onların yenilmez olmadığını söyler. Cemile'nin düşüncesinde Batı yenilmesi gereken bir medeniyettir. Irksal nefret, sınıf çatışmaları, kanunsuzluk, yıkıcı amaçlarla bilimsel başarıların sapkınlığı, ailenin zayıflığı, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı, evrensel hoşgörü ve lüks yaşam için doğal ve insan kaynaklarının israfı, Batı'nın en zayıf yönlerinden bazılarıdır. Cemile Müslümanların, düşmanları olan Batı üzerindeki en değerli varlığının, gerçek İslami yaşamı bu zayıflıkların hiçbirisiyle kirletmemek olduğunu söyleyerek modernizme dikkat çekmektedir.⁸⁵

Görüldüğü üzere Cemile'nin yazılarının çoğu, Batı'nın Müslüman toplumlar üzerindeki etkisine ve İslâmi reform meselesine yöneliktir. Onun modern Batı yaşamına tepkisi, her türlü dini reform karşısındaki tutumunu derinden etkilemiştir.⁸⁶ Cemile'nin hayatını anlatırken kullandığı şu sözler de bu düşüncüyü daha net ortaya çıkarmaktadır. "Ben reformcu Yahudiliğe her zaman tiksinti ile baktım çünkü çağdaş Batı yaşamına uyum sağlamak uğruna, kulaklarımızı benim

⁸³ Cemile, *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*, 22.

⁸⁴ Cemile, *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*, 61.

⁸⁵ Maryam Jameelah, "Islam And Modern Man," <https://www.muslim-library.com/english/islam-and-modern-man/> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

⁸⁶ Esposito and Voll, *Makers of Contemporary Islam*, 58.

için hiçbir mana ifade etmeyen yuvarlak tatsız sözlerle doldurmaktaydı.”⁸⁷ Cemile'nin modernizme karşı tepkisi o kadar şiddetlidir ki bazı düşünürler, Cemile'nin din değiştirmesini İslam'a dönüşten çok, modern Yahudiliğin reddi olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.⁸⁸

Batı'yı açıkça düşman olarak görerek tenkitlerini bu şiddetle yapan Meryem Cemile, mesele Müslümanlara gelince daha yumuşak bir okuma yapmaktadır. Müslüman kadınlarının sosyal statülerinin düşük olduğu tenkitine şu sözlerle cevap verir: “Ben tek Müslüman evinde kadının horlanıp hakir görüldüğüne, zulüm gördüğüne rastlamadım. Mısır'da, Sudan'da, Suudi Arabistan'da ve Pakistan'da, kısacası Müslüman dünyada her nereye gitmiş isem, sosyal ya da iktisadi olarak Müslüman kadınlara gerekli bütün saygı, şefkat ve ilginin gösterildiğine şahit oldum.”⁸⁹ Maalesef, Cemile'nin bu sözleri en hafif deyimiyile eksik ve yanlı bir değerlendirmedir. İslâm'ın hiçbir kadına düşük sosyal mevki vermediğini söylemek başka, pratikte bunun olmadığını söylemek bambaşka bir şeydir.

Meryem Cemile *Kendini Mahkûm Eden Batı* isimli kitabında, aile ve çevresi tarafından, Batı'yı lanetleyişinin şahsi kin olarak yorumlandığını, çevreye sırf şahsi uyumsuzluğu yüzünden çağdaş hayati değerlere isyan ettiği şeklinde eleştirildiğini ifade ederek onlara hitaben şöyle söylemektedir:

Onlar batı kültürünün, tüm olarak kökten yanlış olduğunu ne o günlerde ne de gelecekte kabul etmeyeceklerdi. Bu kültüre karşı daima iyimser davranacaklar, gözleri önünde cereyan eden haksızlıklara her şeyin delil olmasına rağmen bu düşüncelerinde ısrar edecekler, modern batı medeniyetini üstün görecekler ve insanlığın gelişmesinin ona bağlı olduğunu iddia edeceklerdi.⁹⁰

Cemile'ye göre Batı'nın çürümüşlüğü'nün en gerçek delillerinden biri Batılı liderlerin ahlâksızlığı fazilet olarak görmeleri, faziletleri de ahlâksızlık olarak kabul etmeleridir. Ona göre, bir Müslüman için hayatın gayesi; konfor, rahatlık veya zevk olmamalıdır. En büyük mutluluğa Allah'ın istediği şekilde, Kur'an'da belirttiği yasalara uyarak ve Peygamber'in sünnetine uygun yaşayarak ulaşılabılır.⁹¹ Bu sebeple Cemile, İslam ve Batı'nın çatışan ideolojilerine dikkat çekerek sadece insan olma paydasıyla evrensel barış ve kardeşliğin sağlanamayacağını söyler. Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler gibi dünya örgütlerinin başarısızlığını da bu düşüncesine delil olarak zikreder.⁹²

⁸⁷ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 18.

⁸⁸ Esposito and Voll, *Makers of Contemporary Islam*, 57.

⁸⁹ Cemile, *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*, 36.

⁹⁰ Cemile, *Kendini Mahkûm Eden Batı*, 16.

⁹¹ Cemile, *Kendini Mahkûm Eden Batı*, 16.

⁹² Maryam Jameelah, “Islam Versus Ahl Al Kitab Past and Present,” <http://masjidhalton.ca/pdf/islam-and-other-religions/Islam-Versus-Ahl-Al-Kitab-Past-and-Present.pdf>, 5-6 (Erişim Tarihi: 10.11.2019). Makale, Cemile'nin, *Islam Versus Ahl Al Kitab Past and Present* (Lahore: Mohammad Yusuf Khan, 1968) isimli kitabının kendi tarafından yapılmış özetidir.

Cemile, yine çok iddialı ve taraflı bir okumayla Batı'yı kastederek şu genelleşici tespitte bulunmaktadır: "Tarihte hiçbir toplumda çağdaş ileri devletlerdeki kadar zulüm yapılmış değildir."⁹³ Cemile'ye göre, Batı'dan sadece teknoloji örnek alınmalıdır, eğer fazlası alınırsa daha uygulanmaya başlarken uygulandıkları toplumları da beraberinde çökertecektir.⁹⁴ Batı'ya dair böyle bir tahminde bulunan yazar, bütün bunlara rağmen neden hâlâ onların güçlü olduğu sorusunu ise, "Cehennem çukurunun yanı başında ayakta duran milletlerin terakki etmelerinin ne önemi var," diyerek geçiştirmektedir.⁹⁵

Kendisiyle yapılan son röportajda da belirttiği gibi, Cemile'ye göre, kendisi gibi birinin Amerika'da yeri yoktur.⁹⁶ O, her ne kadar Batı'dan gelenlerce kirletilmiş olduğunu⁹⁷ düşünse de Pakistan'ı Müslümanca yaşayabileceği bir ortam olarak gördüğü için oraya gitmiştir.⁹⁸ Böylece Cemile, ötekileştirmenin son örneğini Batı'da İslam'ı yaşayamayacağı düşüncesiyle Pakistan'a giderek göstermiştir.⁹⁹ Oysa, "insanların bir arada yaşamlarına en büyük engelin ön yargılar olduğu söylenebilir. Önyargıları ise din, toplum, gelenek ve adetler gibi birçok şeyin beslediği malumdur. İnananların hepsinin muhtemelen aynı yolun yolcuları olduğunu görmeleri ön yargıların ötesine geçmekle mümkündür."¹⁰⁰ Birlikte yaşamanın asgari şartı herkesin kendi kalarak ortak iyide buluşmasıdır. İslam ve Batı Medeniyetleri "iyilikte yarışan topluluklar" olduğu zaman bölgesel ve küresel

⁹³ Jameelah, *Islam and Orientalism*, 86. (Cemile, *İslâm ve Oryantalizm*, 105.)

⁹⁴ Cemile, *Batı Uygarlığı ve İnsan*, 76.

⁹⁵ Maryam Jameelah, *Islam and Western Society* (Chitli, Qabar: Adam Publishers, 1990), 106. (Cemile, *Batı Uygarlığı ve İnsan*, 86.)

⁹⁶ Maryam Jameelah, "Last video interview of Maryam Jameelah (Margaret Marcus) interview is short but interesting and motivating".

⁹⁷ Yazar, mecazi anlamda modernizmle gelen kötülükleri kastetmektedir.

⁹⁸ Maryam Jameelah, "How I Discovered The Holy Quran?," <https://www.muslim-library.com/english/how-i-discovered-the-holy-quran/> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

⁹⁹ *Kendini Mâhkum Eden Batı* kitabının giriş bölümünde Pakistan'a gidişini hicret olarak nitelemiştir (s.15). Taktir edilecektir ki, hicret İslam'ın yaşanamayacağı yerde yapılır. Ancak unutulmamalıdır ki, Türkiye'de İHL mezunlarının üniversiteye girmesinin puan barajıyla engellendiği ve başörtüsünün kamusal alanda yasaklandığı dönemlerde üniversite okuyabilmek için imkanı olan çoğu genç Batı'ya gitmek durumunda kalmıştır. Bu anlamda, Cemile'nin gidişi bir zorunluluktan öte tercih gibi görünmektedir. Kaldı ki, Müslüman olduğu halde kendi ülkesinde yaşamaya devam eden yüzlerce mühtedinin varlığı da bilinmektedir. Bir açıdan bakıldığında Cemile'nin Amerika'da kalmayı değil de gitmeyi (hicreti) tercih etmesi kolaylık olarak bile okunabilir. Zira Mekke'de İslam'ı yaşamanın imkansızlığı ortaya çıkınca vahiyle me'zun olarak Medine'ye hicret eden Hz. Peygamber ve Ashabı oradan İslam'ı bütün dünyaya yaymışlardır. Cemile ise, çoğu mühtedinin yaptığı gibi kendi ülkesinde kalıp İslam'ı çevresinde yaymanın mücadelesini vermek yerine İslam'ın zaten yeterince yayıldığı Pakistan'da yaşamayı tercih ederek kolay olanı seçmiştir. Ancak, her ihtida gibi onunki de travmatik bir süreç olduğu için zaten yorgun olan benliğinin Amerika'daki mücadeleyi daha fazla kaldıramaması nedeniyle kısmen daha sakin olan Pakistan ortamındaki münzevi hayatı tercih etmesi de anlaşılabilir.

¹⁰⁰ Rifat Atay, "Bir Arada Yaşama Tecrübesi Olarak Mevlevilik," *Milel ve Nihal Dergisi* 6, (2009): 90.

barışa katkıda bulunacak, Doğu ve Batı'yı iki zıt uç olarak gören İngiliz şair Kipling¹⁰¹ gibi Cemile'yi de haksız çıkaracaktır.¹⁰²

Her şeye rağmen Cemile'nin okumasındaki temel problemlerden biri James'in de vurguladığı gibi, insanlığın kurtuluşunun ancak ve ancak Mutlak Gerçek'te mümkün olduğunu gözden kaçırmamasıdır. Mutlak kurtarıcı bir inancın yaşanabildiği dünyanın belli yerlerinin kurtulduğu, belli yerlerinin ise kurtulamadığı senaryolarda, dini inancın toptan çökmesi söz konusudur. Kısmi ya da şartlı kurtuluş, soyut algılandığında makul gibi görünmekle beraber, iş detaylara gelince mesele içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Çünkü insanlar kendi istedikleri olduğu sürece "kurtulamayan tarafta" olmayı hayal etmeye bile istekli değillerdir. "Nihai bir din felsefesi çoğulcu bir varsayımı şimdi olduğundan çok daha fazla ciddiye almak durumundadır."¹⁰³ Yoksa Cemile'nin ayrıştırıcı okumasının varacağı yerin bir ucunun da Terry Eagleton'ın, *Kuramdan Sonra* adlı eserinde esefle vurguladığı yakınmalara varacağı malumdur:

Teslim olmak anlamına gelen İslam, temel ilkeleri merhamet, eşitlik, şefkat ve yoksulların koruyuculuğu olan Allah'a tümüyle kendini adamayı gerektirir... Şiddet karşıtlığı, cemaat ve toplumsal adalet, teolojik spekülasyona özellikle kapalı olan İslami inanç sisteminin kalbinde yatar... Zamanımızda petrol zengini otokratlarla kadın taşıyıcılarının, faşist kafalı mollalarla cani yobazların doktrini haline gelmiş olan, aslında işte bu hayranlık verici inanç sistemidir.¹⁰⁴

SONUÇ

Meryem Cemile, zamanında Almanya'dan Amerika'ya göç eden zengin bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Cemile ailesinin Hristiyan çoğunluğa büyük oranda uyum sağladığını ifade ederek, ailesi hakkında reform geçirmiş Yahudiler ifadesini kullanmaktadır. Gençliğinde çeşitli dernek ve grupların toplantılarına katılan Cemile, burada aldığı derslerin hakiki hedefinin Arapları aşağılamak ve Yahudiliğin İslam'a olan üstünlüğünü ispatlama amacını taşıdığını, ancak kendisinde aksi bir kanaat oluşturarak İslam'a sempati duyduğunu ifade etmiştir. Bu fikri uyanışın ardından uzun arayışlar ve ruhi bunalımlar neticesinde Müslüman olmuştur. Cemile, daha sonra Amerika'da İslam'ı yaşayamayacağı düşüncesiyle Pakistan'a gitmiş, burada Batı düşüncesi ve Batılılaşma üzerine çok sayıda eser yazmıştır.

Cemile, İslami anlayışında çoğu mühtedide olduğu gibi geleneksel bir yol izlemiş ve bu anlayışını Kur'an ve sünnete bağlılıkla özdeşleştirmiştir. Ona göre, İslam evrenseldir, ihya edilecek değildir, bu anlamda modernizme ihtiyacı da

¹⁰¹ "Oh, East is East, and West is West, and never the twain shall meet, / Till Earth and Sky stand presently at God's great Judgment Seat." Thomas S. Eliot, *A Choice of Kipling's Verse* (London: Faber and Faber, 1941), 111.

¹⁰² İbrahim Kalın, *İslâm ve Batı* (Ankara: İsam Yayınları, 2017), 21.

¹⁰³ James, *The Varieties of Religious Experience*, 526.

¹⁰⁴ Terry Eagleton, *Kuramdan Sonra*, çev. Uygur Abacı (İstanbul: Literatür Yay., 2004), 181.

yoktur. Mühtediler üzerinde yapılan çalışmalarda ulaşılan sonuçlara paralel olarak, Cemile'nin de İslami anlayışında geleneksel bir yol izlemesi olağandır. Ancak Cemile, eserlerinde İslam'ın geleneksel yorumundan farklı düşünen modernist Müslümanları ciddi derecede ötekileştirmektedir.

Cemile'nin eserlerinde genel olarak biri Müslümanlara diğeri de Batı'ya olmak üzere iki ötekileştirme eğilimi görülmektedir. Cemile, geleneksel İslami yorumlardan farklı düşünen modernist Müslümanları işbirlikçi oryantalist olmakla itham ederek ötekileştirirken, Batı'yı da yine aynı İslami anlayış üzerinden tenkit ederek ötekileştirmektedir. Bu iki ötekileştirmenin ortak özelliği ise kaynağını Batı'dan almalarıdır.

Cemile, Batı'ya, Batılı yaşam tarzına ve Batı'dan gelen her türlü düşünceye daha çocukluğundan beri antipati duyduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda onun Batı'ya duyduğu antipati, düşüncelerini ve hayatının seyrini etkilemiştir. Her ne kadar o, Batı'ya şahsi bir kin duymadığını ifade etse de bu eserlerinde Batı'yı ötekileştirdiği gerçeğini değiştirmemektedir. Cemile eserlerinde, İslam ve Batı'yı üstünlük mücadelesi içindeki ezeli rakipler olarak göstermektedir. Hatta Batı'nın diğer dinlerden ziyade İslam'a düşman olduğunu açıkça dile getirmektedir. Cemile, biri bir dinin diğeri de bir coğrafyanın adı olan bu iki kavramı kıyaslarken İslam'a dair taraflı ve iyimser bir okuma yapmakta, Batı'yı da İslam'ın değerleriyle yargılamaktadır. Böyle bir kıyaslama sonucunda tabii ki üstün gelecek olan İslam'dır. Bu anlamda Cemile'nin anlayışına göre İslam'ın düşmanı olan Batı'dan gelen her düşünce de İslam'a zarar verecektir. Bu yüzden o, modernistleri İslam'a zarar vermekle tenkit etmiştir. Ancak unutulmamalıdır ki Cemile'ninki de en nihayetinde bir yorumdur ve metnin olduğu yerde yorum kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

Ahmad, Zohaib. "A Voyage in Search of the "True Religion." A Study of Maryam Jameelah's Conversion to Islam and her Critique of Western Civilization." Doctoral thesis, International Islamic University, 2018.

Atay, Rifat. "Bir Arada Yaşama Tecrübesi Olarak Mevlevilik." *Milel ve Nihal* 6, (2009): 87-101.

Baker, Deborah. *The Convert: A Tale of Exile and Extremism*. Canada: Graywolf Press, 2011.

Baydar, Tuğba Erkoç. "Meryem Cemile." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/meryem-cemile> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

Bostan, Hanefi. "Said Halim Paşa ve Fikirleri." *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 22, (Bahar 2019): 53-90.

Cemile, Meryem. *Batı Materyalizmi Karşısında İslâm*. Çeviren Kemal Kuşçu. İstanbul: Ahmet Said Matbaası, 1965.

Cemile, Meryem. *Batı Uygarlığı ve İnsan*. Çeviren Ethem Bilgin. İstanbul: Kültür Basın Yayın Birliği, 1960.

Cemile, Meryem. *İslâm ve Çağdaş Öncüleri*. Çeviren Selahattin Ayaz. İstanbul: Bir Yayıncılık, 1986.

Cemile, Meryem. *İslâm ve Oryantalizm*. Çeviren Faruk Yılmaz. İstanbul: Şeçkin Yayıncılık, 1989; 2. bs. çeviren Dr. Faruk Yılmaz ve Ahmet Deniz. Ankara: Berikan Yay., 2011.

Cemile, Meryem. *Kendini Mahkûm Eden Batı*. Çeviren Ali Zengin. İstanbul: Kültür Basın Yayın Birliği, 1990.

Eagleton, Terry. *Kuramdan Sonra*. Çeviren Uygur Abacı. İstanbul: Literatür Yay., 2004.

Eliot, Thomas S. *A Choice of Kipling's Verse*. London: Faber and Faber, 1941.

Esposito, John L. and John O. Voll. *Makers of Contemporary Islam*. New York: Oxford University Press, 2001.

Göcen, Gülüşan ve Büşra Gügen. "Din psikolojisi Alanında İhtida Üzerine Yapılan Araştırmaların İçerik ve Yöntem Bakımından İncelenmesi." *İslâmi İlimler Dergisi* 12, (2017): 55-59.

Hatiboğlu, İbrahim. "Çağdaş Hadis Tartışmaları Bağlamında Mevdûdî'nin Dinamik Sünnet Yorumu." *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12, (2003): 29-49.

Jameelah, Maryam. "Correspondence between Maryam Jameelah and Maulana Maudoodi and the Marcuses." <https://www.worldcat.org/title/correspondence-between-maulana-maudoodi-and-maryam-jameela/oclc/116676/editions?referer=di&editionsView=true> (Erişim Tarihi: 18.11.2019).

Jameelah, Maryam. "How I Discovered The Holy Quran?." <https://www.muslim-library.com/english/how-i-discovered-the-holy-quran/> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

Jameelah, Maryam. "Last video interview of Maryam Jameelah (Margaret Marcus) interview is short but interesting and motivating." *Facebook*, <https://www.facebook.com/watch/?v=3913483191350> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

Jameelah, Maryam. "Islam Versus Ahl Al Kitab Past And Present." <http://masjidhalton.ca/pdf/islam-and-other-religions/Islam-Versus-Ahl-Alkitab-Past-and-Present.pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

Jameelah, Maryam. "Islam And Modern Man." <https://www.muslim->

[library.com/english/islam-and-modern-man/](http://www.muslim-library.com/english/islam-and-modern-man/) (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

Jameelah, Maryam. *Islam And Orientalism*. Pakistan: Mohammad Yusuf Khan& sons, 1981.

Jameelah, Maryam. "Islam and the Muslim Woman Today." <http://www.muslim-library.com/dl/books/en3433.pdf> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

Jameelah, Maryam. *Islam And Western Society*. Çitli Qabar: Adam Publishers, 1990.

Jameelah, Maryam. *Is Western Civilization Universal?*. Delhi: Crescent Publishing, n.d.

Jameelah, Maryam. "Modern Ideas and Concepts in the Works of Maulana Sayyid Abul A'la Mawdudi." *Islamic Studies* 42, sayı 2 (Summer 2003): 347-352.

Jameelah, Maryam. *Westernization And Human Welfare*. Delhi: Sherwani Ofset Printers, n.d.

Javid, Muhammad Asif. "Constructing Life Narratives: The Multiple Versions of Maryam Jameelah's Life." Master Thesis, Leiden University, 2018.

Kalın, İbrahim. *İslâm ve Batı*. Ankara: İsam Yayınları, 2017.

Karacoşkun, M. Doğan. "Dinî İnanç-Dinî Davranış İlişkisine Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar." *Din Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi* IV, sayı 2 (2004): 23-36.

Köse, Ali. "Neden İslam'ı Seçiyorlar?" *Köprü Dergisi* 91, (Yaz 2005), <https://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=701> (Erişim Tarihi: 10.11.2019).

Lewis, Bernard. *İslâm ve Batı*. Çeviren Çağdaş Sümer. Ankara: Akılçelen Kitaplar, 2017.

Metin, Abdullah. "Occidentalism: An Eastern Reply to Orientalism." *Bilig* (Spring 2020): 181-202.

Mevdudi ve Meryem Cemile. *Mektuplaşmalar*. Çeviren Ebubekir Doğan. İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1986.

Mirza, Naseem. "Contribution Of Maryam Jameelah To Islamic Thought." Doctoral Thesis, The Aligarh Muslim University, 2008.

Özbadem, Ferhat. *Meryem Cemile*. İstanbul: Sude Yayınları, 2017.

Qadir, Biju Abdul. Despair and Hopelessness Forbidden, Tread the Future with Caution: Maryam Jameelah Interview, Young Muslim Digest, July 2005. <https://www.youngmuslimdigest.com/interview/07/2005/despair-and-hopelessness-forbidden-tread-the-future-with-caution-maryam-jameelah/> (Erişim Tarihi: 17.11.2019).

Sahar, Najmus. "Maryam Jameelah: A Role Model." *The Companion* (February 2013): 20-22.

Said, Edward. *Kış Ruhü: Edward W. Said'den Seçme Yazılar*. Haz. ve çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yay., 2000.

Serdar, Meryem ve Meryem Küçük. "Öryantalizm ve Öteki Algısı." *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* 1 (2015): 107-127.

TDK. "Öteki." <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 17.11.2019).

ABSTRACT

The Perception of the Other in Maryam Jameelah - the Case of the Western Thought

Although there are exceptions, there is a tendency of the converts to marginalize their previous religion, civilization and culture, and Maryam Jameelah is not one of these exceptions. Jameelah, who spent a significant part of her life in the West, has a sharp and traditional understanding of Islam. The dominant theme in her works is the reckoning with the West in the context of materialism, orientalism and modernism, which is also the center of her views. For, according to her, Western civilization challenges all religious and spiritual values. For this reason, she often tries to show the superiority of Islam by comparing Islam and the West. Jameelah, who makes an emotional reading like most converts, does not direct her sharply critical approach towards Islamic thought as she does against the West. In the study based on the qualitative data obtained from the literature review, the reasons for this approach of Jameelah and the factors that are effective in the formation of her views were examined by documentary analysis method. The study deals with the perception of the other reflected in Jameelah works within the scope of Western thought.

Keywords: Maryam Jameelah, The Other, West, Modernism, Orientalism.